

Universiteit Utrecht

UNIVERSITEIT UTRECHT: MASTER ORTHOPEDAGOGIEK

Masterthesis

Cursus code: 200500130

Verschillen in taakoriëntatie tussen peuters met en zonder verlegen gedrag in
verschillende contexten op voorschoolse instellingen in Utrecht.

S. Klaver (3240169)

Leerlingenzorg

Eerste begeleider: A. de Haan, MSc.

Tweede begeleider: Dr. L. Wijnroks

Datum: juli 2012

Abstract

The current research focuses on the task orientation of preschool children with and without shy behaviour in different contexts. It was expected that the task orientation for the whole research group, the group of shy preschool children and the group of non-shy preschool children varies between contexts and that task orientation differs between toddlers with shy behaviour and toddlers without shy behaviour. Data of 34 toddlers ($M = 41.12$ months, $SD = 3.63$ months) were collected by means of observations. These toddlers attended preschools in Utrecht and took part in the PeuterPlus! program for additional support in 2011-2012. The results indicate that no significant differences were found in the degree of task orientation between contexts, for the whole research group, shy toddlers and non-shy toddlers. Besides that, no significant differences were found in task orientation between toddlers with shy behaviour and toddlers without shy behaviour. It can be concluded that there appear to be no differences in the field of task orientation between preschool children with and without shy behaviour or in different contexts in preschool settings.

Internaliserende problemen komen veel voor. Canadees onderzoek toont aan dat 12.5% van de adolescenten (14-17 jaar) voldoet aan de criteria voor een internaliserende stoornis (Zoccolillo & Pagani, 2001). Uit een grootschalig Amerikaans onderzoek blijkt dat 28.8% van de mensen op enig moment in zijn leven een angststoornis ontwikkelt en 20.8% een depressieve stoornis krijgt (Kessler et al., 2005). Onderzoek naar kinderen met internaliserende problemen in de vroege kindertijd toont aan dat er twee significante risicofactoren zijn voor de ontwikkeling van deze problemen. Namelijk een verlegen temperament en overbetrokken of overbeschermd ouders (Bayer et al., 2011). Het huidige onderzoek richt zich op de risicofactor verlegen temperament.

Ieder kind heeft een eigen temperament. Temperament wordt beschouwd als de stabiele gedragskenmerken die een kind in de baby- en peutertijd heeft (Schwartz, Wright, Shin, Kagan, & Rauch, 2003). Temperament ontstaat door een combinatie van aangeboren factoren, rijping en door kenmerken van de omgeving (Nigg, 2006; Rothbart & Bates, 1998). Iemands temperament heeft implicaties voor de rest van diens leven (Kagan & Sidman, 1999; Nigg, 2006). Eysenck (1967, zoals geciteerd in Passer et al., 2009) gaat uit van vier verschillende temperamenttypen, namelijk introvert, extravert, neurotisch en stabiel. Dit onderzoek richt zich op het introverte temperament dat ook wel het verlegen type wordt genoemd (Schwartz et al., 2003). Kinderen met een introvert temperament zijn verlegen of teruggetrokken bij mensen, objecten en situaties die ongebruikelijk of onbekend zijn (Schwartz et al., 2003).

Uit onderzoek is bekend dat peuters die op tweejarige leeftijd verlegen zijn, vaak nog steeds verlegen gedrag laten zien wanneer zij vier of zeven jaar oud zijn (Pfeifer, Goldsmidt, Davidson, & Rickman, 2002; Rubin, Burgess, & Hastings, 2002). Een gedeelte van de verlegen peuters vertoont nog steeds verlegen gedrag wanneer zij volwassen zijn (Schwartz et al., 2003). Internaliserend probleemgedrag kan gezien worden als een extreme vorm van een verlegen temperament (Nigg, 2006). Een verlegen temperament op jonge leeftijd is een risicofactor voor het ontwikkelen van zowel huidige (Coplan & Armer, 2007; Rubin, Bukowski, & Parker, 2006) als latere internaliserende problemen (Nigg, 2006; Rubin et al., 2006), zoals angst en depressie. Kinderen van twee jaar oud met een verlegen temperament laten op vierjarige leeftijd meer internaliserende problemen zien dan kinderen zonder verlegen temperament. Deze hogere mate van internaliserende problemen zet zich verder voort in de kindertijd en de adolescentie (Williams et al., 2009).

In de huidige studie wordt de taakoriëntatie onderzocht van peuters met en zonder verlegen gedrag in verschillende contexten op de voorschool, peuterspeelzaal of speel-leerzaal waar zij naar toe gaan. Taakoriëntatie wordt hier gezien als de manier waarop peuters met taken of situaties omgaan (betrokkenheid en aandacht) en als de mate van zelfvertrouwen waarmee de taken worden uitgevoerd (Wijnroks, 2011).

Eerder onderzoek naar de taakoriëntatie van jonge kinderen in verschillende contexten was gericht op kleuters. In deze onderzoeken vallen verschillende aspecten van het gedrag van verlegen kinderen op. Ze laten in verschillende contexten duidelijk teruggetrokken gedrag zien (Coplan, Gavinski-Molina, Lagacé-Séguin, & Wichmann, 2001; Coplan, Prakash, O'Neil, & Armer, 2004; Spinrad et al., 2004) en bij het uitvoeren van taken zijn ze passief, weinig oplettend en weinig volhardend (Coolahan, Fantuzzo, Mendez, & McDermott, 2000; Domínguez, Vitiello, Fuccillo, Greenfield, & Bulotsky-Shearer, 2011). Ook blijkt uit onderzoek dat verlegen kleuters minder teruggetrokken gedrag laten zien bij activiteiten met slechts een beperkt aantal kinderen (Rimm-Kaufman et al., 2002).

Op voorschoolse instellingen kunnen peuters in verschillende contexten onderzocht worden, namelijk tijdens het vrij spel, de grote kring en de kleine kring. Bij het vrij spel speelt een peuter in de groepsruimte “alleen of samen met andere kinderen zonder dat er sprake is van een duidelijk gestructureerde situatie” (Wijnroks, 2011, p. 3). Bij zowel de grote als de kleine kring is er sprake van een gestructureerde situatie die door de leidster gestuurd wordt. Bij de grote kring zitten alle peuters samen met de leidster in een kring en doen ze een activiteit, zoals zingen. In de kleine kring doet slechts een klein aantal peuters mee aan een activiteit met de leidster (Wijnroks, 2011).

Van de drie contexten die voor het huidige onderzoek geobserveerd worden, is het meeste onderzoek gedaan naar het vrij spel van peuters. Vrij spel speelt een belangrijke rol in de sociale en emotionele ontwikkeling van peuters (Robinson, Anderson, Porter, Hart, & Wouden-Miller, 2003). Uit onderzoek blijkt dat kinderen meer samen met andere kinderen gaan spelen naar mate ze ouder worden. Op tweejarige leeftijd spelen kinderen vaak alleen of naast elkaar, vanaf 3 jaar laten ze steeds meer sociaal spel zien (Parten, 1932, zoals geciteerd in Coplan & Arbeau, 2009).

Het soort spel dat kinderen laten zien, wordt niet alleen door hun leeftijd bepaald, maar ook door de groeps grootte. Uit onderzoek naar vrij spel situaties in kleuterklassen (groep 1 en 2) blijkt dat kinderen in kleinere groepen (minder dan 16 kinderen) meer fantasiespel en meer

motorisch spel laten zien. In grotere groepen (16 kinderen of meer) werken de kinderen meer aan tafel waar ze bijvoorbeeld een puzzel maken en lopen er meer kinderen rond waarvan het niet duidelijk is wat ze doen (Berkhout, Bakkers, Hoekman, & Goorhuis-Brouwer, 2012).

Mogelijk zijn het de verlegen kinderen die rondlopen en geen aansluiting vinden bij de andere kinderen op de groep. Uit eerder onderzoek is bekend dat verlegen kleuters (64-76 maanden) zich vooral terug trekken tijdens activiteiten met veel andere kinderen (Rimm-Kaufman et al., 2002). In vrij spel situaties zoeken verlegen kleuters weinig contact met andere kinderen. Ze spelen weinig samen met andere kinderen, trekken zich terug of spelen naast andere kinderen in plaats van met hen (Coplan et al., 2004). Verlegen kleuters laten tijdens het vrij spel veel teruggetrokken gedrag zien. Ze kijken naar spelende kinderen zonder een poging om mee te doen, staren voor zich uit of dwalen doelloos rond (Coplan et al., 2001; Spinrad et al., 2004). Ook tijdens de grote kring laten verlegen kleuters veel teruggetrokken gedrag zien, dit is minder het geval in contexten met slechts enkele andere kinderen, zoals de kleine kring (Rimm-Kaufman et al., 2002).

Voor zover bekend is de taakoriëntatie van peuters tot op heden nog niet onderzocht. Wel zijn er enkele onderzoeken gedaan naar de taakoriëntatie van kleuters. Hieruit komt naar voren dat verlegen kleuters taken vaker niet zelfstandig uitvoeren dan niet-verlegen kleuters en dat ze minder actief mee doen aan taken (Mendez, Fantuzzo, & Cicchetti, 2002). Verlegen kleuters (44-72 maanden) hebben vaak weinig contact met andere kleuters en zijn weinig betrokken bij taken op de groep. Ze zijn passiever, minder gemotiveerd, minder oplettend en minder volhardend bij het uitvoeren van taken dan niet-verlegen kinderen (Coolahan et al., 2000).

Daarnaast zijn er enkele onderzoeken uitgevoerd naar de taakoriëntatie van kinderen in verschillende contexten. Tijdens het vrij spel zijn verlegen kleuters passief, weinig oplettend, nauwelijks enthousiast en minder volhardend (Coolahan et al., 2000). Verlegenheid in gestructureerde activiteiten, zoals in de grote kring, wordt ook in verband gebracht met een verminderde taakoriëntatie (Domínguez et al., 2011). Mogelijk laten verlegen kinderen een betere taakoriëntatie in de kleine kring zien, omdat aan die activiteit slechts enkele kinderen deelnemen. Tot nu toe richtten onderzoeken naar taakoriëntatie bij jonge kinderen met verlegen gedrag zich op kleuters. In het huidige onderzoek wordt nagegaan of ook voor peuters met en zonder verlegen gedrag de taakoriëntatie verschilt per context.

In de huidige hypothesetoetsende studie wordt onderzocht of de taakoriëntatie van verlegen en niet-verlegen peuters verschilt per context waarin zij zich bevinden en of de taakoriëntatie verschilt tussen peuters met en zonder verlegen gedrag. De bijbehorende vraagstelling luidt: “verschilt de taakoriëntatie van de volledige onderzoeksgroep, de groep verlegen peuters en de groep niet-verlegen peuters tussen contexten en verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag?”. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is deze opgesplitst in meerdere deelvragen die hieronder besproken zullen worden.

Eerst worden verschillen in taakoriëntatie voor de volledige onderzoeksgroep, de groep verlegen peuters en de groep niet-verlegen peuters onderzocht. De eerste deelvraag luidt: “verschilt de taakoriëntatie van peuters tussen contexten?”. Op basis van deze vraag is de volgende hypothese opgesteld: “de taakoriëntatie van peuters verschilt tussen contexten.” De tweede deelvraag richt zich op verlegen peuters: “de taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag verschilt tussen contexten”. De bijbehorende hypothese luidt: “de taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag verschilt tussen contexten”. Als derde wordt de deelvraag “verschilt de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters tussen contexten?” onderzocht. Op basis van deze vraag is de volgende hypothese opgesteld: “de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters verschilt tussen contexten”.

Vervolgens wordt de taakoriëntatie van de verlegen peuters vergeleken met de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters. Als eerste wordt gekeken naar taakoriëntatie in het algemeen, dat wil zeggen ongeacht de context. Deze deelvraag luidt: “verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag in het algemeen?”. Met als hypothese: “de taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag verschilt van de taakoriëntatie van peuters zonder verlegen gedrag”. De laatste deelvraag richt zich op verschillen in taakoriëntatie voor verlegen en niet-verlegen peuters per context: “verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag per context?”. De hypothese die bij deze vraag hoort, luidt: “de taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag verschilt per context van de taakoriëntatie van peuters zonder verlegen gedrag”.

Onderzoek naar factoren die een rol spelen in het verlegen gedrag van jonge kinderen is van essentieel belang. Zoals hierboven is beschreven, kan verlegen gedrag zich voortzetten tot in de volwassenheid (Schwartz et al., 2003) en in extreme gevallen leiden tot internaliserende

problematiek (Nigg, 2006). Het emotioneel functioneren van kinderen draagt bij aan hun mentale gezondheid en draagt zo indirect bij aan de algemene gezondheid van deze kinderen (Fambonne, Wostear, Cooper, Harrington, & Rutter, 2001). Het is belangrijk om door middel van onderzoek een goed beeld van de taakoriëntatie van verlegen kinderen te krijgen, want het gedrag van verlegen kinderen valt vaak niet erg op in de groep (Ballespí, Jané, & Riba, 2012; Fantuzzo, Bulotsky, McDermott, Mosca, & Lutz, 2003) waardoor leidsters er minder zicht op hebben wanneer deze kinderen moeilijkheden hebben (Fantuzzo et al., 2003). Wanneer de context van invloed is op de taakoriëntatie van peuters die verlegen zijn, kan de praktijk hierop inspelen. Dit kan door contexten waarin deze peuters een relatief hoge taakoriëntatie laten zien in het begin vaker aan te bieden om zo de peuter die verlegen is zich meer op zijn gemak te laten voelen en uit te lokken om meer te gaan exploreren.

Het huidige onderzoek is niet alleen van maatschappelijk belang, maar ook theoretisch interessant omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar peuters met verlegen gedrag. Onderzoek naar verlegen kinderen begint vaak bij kleuters en laat peuters buiten beschouwing. Door middel van het huidige onderzoek kan meer inzicht verkregen worden in de taakoriëntatie van verlegen peuters om zo de kennis op het gebied van kinderen met een verlegen temperament uit te breiden naar een jongere leeftijdsgroep.

Methode

Deelnemers

De deelnemers waren 34 peuters in de leeftijd van 32 tot 47 maanden oud ($M = 41.12$, $SD = 3.63$) die een voorschool, peuterspeelzaal of speelleerplek in Utrecht bezochten en die voor extra ondersteuning waren aangemeld bij PeuterPlus! in het schooljaar 2011-2012. De groep participanten bestond uit 20 jongens (58.8%), en 14 meisjes (41.2%). De groepsgrootte van de voorschoolse instellingen waar de peuters naar toe gingen, liep uiteen van vijf tot 14 peuters ($M = 10.27$, $SD = 1.76$).

Meetinstrumenten

Voor het observeren van de peuters werd gebruik gemaakt van verschillende schalen van de Preschool Classroom Behavioral Observation System (PCBOS; Wijnroks, 2011), namelijk het domein taakoriëntatie en de dimensie verlegenheid. De PCBOS was een op het kind gericht observatie-instrument dat als doel had om “de vaardigheden, het gedrag en functioneren van jonge kinderen te observeren” (Wijnroks, 2011. p 3) in het contact met leidsters, andere peuters

en taakjes in verschillende contexten. De dimensies verlegenheid, omgang met taakjes en zelfvertrouwen werden gescoord op een zevenpuntsschaal. De score op deze zevenpuntsschaal werd bepaald aan de hand van een gedetailleerde omschrijving van een lage, midden en hoge score. Hoe hoger de score, hoe meer verlegen het kind was en hoe beter het om kon gaan met taakjes (Wijnroks, 2011).

Context

De medewerkers die het instrument gebruikten, observeerden in verschillende contexten omdat het gedrag van de betrokken peuters mogelijk zou verschillen per context. De contexten waar naar gekeken werd, waren de grote kring, de kleine kring en het vrij spel. Doel was om alle betrokken peuters in alle contexten twee keer te observeren. Wanneer dit tijdens eens dagdeel niet mogelijk was, werd geprobeerd om dit tijdens een ander dagdeel alsnog te doen. Echter op sommige instellingen kwamen bepaalde contexten niet voor waardoor het onmogelijk bleek om het gedrag van de peuters in deze situaties een score toe te kennen.

Taakoriëntatie

Het domein taakoriëntatie bestond uit de dimensies omgang met taakjes en zelfvertrouwen. De PCBOS is, wat betreft de dimensies omgang met taakjes en zelfvertrouwen, gebaseerd op de Individualized Classroom Assessment Scoring System (inCLASS; Downer, Booren, Lima, Luckner, & Pianta, 2010). De twee dimensies die onder het domein taakoriëntatie vallen zijn omgang met taakjes en zelfvertrouwen. Omgang met taakjes verwees naar de interesse van peuters in een taak en of ze een taakje konden volhouden en afmaken. Met de dimensie zelfvertrouwen werd de leergierigheid van de peuters, de mate waarin zij begeleiding nodig hadden, hun frustratietolerantie en de mate waarin zij zelf op zoek gingen naar dingen om te leren beoordeeld (Wijnroks, 2011).

Uit eerder onderzoek, onder 283 Amerikaanse kinderen die tussen de 34 en 63 maanden oud waren ($M = 50.8$, $SD = 6.5$), werd op de dimensie positieve betrokkenheid bij taakjes van de inCLASS een Cronbach's alpha van .65 tussen de schalen volgehouden aandacht en actieve betrokkenheid gevonden (Vitiello, Booren, & Downer, 2011).

Verlegenheid

De dimensie verlegenheid bestond uit de indicatoren houding, angst en afhankelijkheid en had tot doel om te kijken in hoeverre de betrokken peuters zich verlegen, teruggetrokken en mogelijk angstig gedroegen op de groep (Wijnroks, 2011). De dimensie verlegenheid was aan de

Nederlandse versie van de inCLASS (de PCBOS) toegevoegd. Voor deze dimensie zijn nog geen data bekend wat betreft betrouwbaarheid en validiteit.

Procedure

De betrokken peuters werden, tussen oktober 2011 en februari 2012, voor minimaal twee uur op twee dagdelen, geobserveerd op hun groep door één van de 12 medewerkers van PeuterPlus! aan de hand van de PCBOS observatielijst. Na afloop van iedere observatie werkten de medewerkers de observaties uit en gaven zij de betrokken peuters scores op de verschillende schalen. De peuters werden gedurende twee dagdelen geobserveerd, waarbij de observatietijd steeds minimaal twee uur bedroeg, om zo te vermijden dat de scores van de peuters te veel gebaseerd zouden zijn op één momentopname. Alle betrokken medewerkers van PeuterPlus! hadden vooraf de handleiding van de PCBOS bestudeerd en waren aanwezig geweest bij een training over het observeren aan de hand van de PCBOS.

Data-analyse

Om de groep in te delen in een groep verlegen peuters en een groep niet-verlegen peuters werd eerst bepaald welke onderzochte peuters als verlegen aangemerkt konden worden. Voor elke peuter is een gemiddelde score berekend op de schaal verlegenheid van de PCBOS (Wijnroks, 2011) op basis van de scores op deze schaal in de verschillende contexten en de twee meetmomenten. Gemiddeld hadden de peuters een score van 1.50 (op een schaal van 1-7) met een standaardafwijking van .60. Peuters die meer dan één standaardafwijking boven het gemiddelde scoorden, werden als verlegen aangemerkt. Op deze manier bleven van de steekproef van 34 peuters vier kinderen over. De gegevens van deze peuters zijn gebruikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Alle vier de verlegen peuters zijn jongens, hun leeftijd loopt uiteen van 39 tot 47 maanden ($M = 43.75$, $SD = 3.59$).

Om na te gaan of er een verschil in scores was wat betreft de taakoriëntatie van verlegen en niet-verlegen peuters in verschillende contexten, werd gebruik gemaakt van Friedman's ANOVA. Verschillen tussen peuters met en zonder verlegen gedrag werden onderzocht met meerdere onafhankelijke *t*-testen. Voor de analyses werd gebruik gemaakt van het statistische computerprogramma Statistical Package for the Social Sciences 18 (SPSS 18).

Ethische verantwoording

De PCBOS werd in eerder onderzoek, bij vergelijkbare groepen, gebruikt (Downer et al., 2010; Vitiello et al., 2011). Uit deze eerdere onderzoeken waren geen gegevens bekend dat deze

instrumenten op enigerlei wijze belastend zouden zijn voor peuters of leidsters. De gegevens van alle participerende peuters werden anoniem in het onderzoek opgenomen. Hiermee was de privacy van de peuters gewaarborgd. Voor de afname hadden de ouders van de betrokken peuters toestemming gegeven dat de gegevens voor wetenschappelijk onderzoek gebruikt mochten worden.

Resultaten

De vraag die in het huidige onderzoek centraal staat, is: “verschilt de taakoriëntatie van de volledige onderzoeksgroep, de groep verlegen peuters en de groep niet-verlegen peuters tussen contexten en verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag?”. Deze onderzoeksvraag is opgesplitst in verschillende deelvragen die hieronder één voor één besproken worden. De beschrijvende statistieken met betrekking tot de taakoriëntatie van de peuters zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken van de taakoriëntatie van verlegen en niet-verlegen peuters

Context	Steekproef ($N = 34$)		Verlegen peuters ($N = 4$)		Niet-verlegen peuters ($N = 30$)	
	M	SD	M	SD	M	SD
Algemeen	8.55	1.90	8.33	0.94	8.57	1.98
Grote kring	8.69	2.86	8.67	2.52	8.70	2.94
Kleine kring	9.17	2.50	10.50	0.71	9.06	2.57
Vrij spel	8.89	2.54	8.00	2.00	8.98	2.60

Noot. De gemiddelde score op taakoriëntatie is de som van scores op twee zevenpuntsschalen, zodoende kan de gemiddelde score liggen tussen 2-14.

Als eerste is de deelvraag “verschilt de taakoriëntatie van peuters tussen contexten?” onderzocht. Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van Friedman’s ANOVA. Uit de analyse blijkt dat de taakoriëntatie van peuters niet significant verschilt tussen contexten ($\chi^2(2) = 2.75, p = .25$).

Als tweede is de deelvraag “verschilt de taakoriëntatie van peuters die verlegen zijn tussen contexten?” onderzocht. Net als bij de eerste deelvraag is gebruik gemaakt van Friedman’s ANOVA. Uit het resultaat van de analyse komt naar voren dat de taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag niet significant verschilt tussen contexten ($\chi^2(2) = .50, p = .78$). Wel valt op dat

er een klein verschil is in de mate van taakoriëntatie van peuters met verlegen gedrag, hoewel dit niet significant is. Uit de gegevens komt naar voren dat de mate van taakoriëntatie hoger is in de kleine kring dan in andere contexten voor verlegen peuters, maar niet voor peuters zonder verlegen gedrag. Dit verschil is terug te zien in tabel 1.

De deelvraag “verschilt de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters tussen contexten?” is als derde onderzocht. Voor het beantwoorden van deze vraag is wederom gebruik gemaakt van Friedman’s ANOVA. Uit de analyse blijkt dat de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters niet significant verschilt tussen contexten ($\chi^2(2) = 1.27, p = .53$).

Vervolgens is de taakoriëntatie van de verlegen peuters vergeleken met de taakoriëntatie van de niet-verlegen peuters. Deze vraag is opgesplitst in twee deelvragen “verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag in het algemeen?” en “verschilt de taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag per context?”. Om deze vragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van vier onafhankelijke *t*-testen. Uit de resultaten komt naar voren dat er geen significante verschillen zijn tussen de taakoriëntatie van verlegen peuters en die van niet-verlegen peuters, zowel in het algemeen als per context. De resultaten van deze onderzoeksvragen zijn te vinden in Tabel 2.

Tabel 2

Verschillen in taakoriëntatie tussen peuters met en zonder verlegen gedrag

Context	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Algemeen	.17	21	.87
Grote kring	.02	29	.99
Kleine kring	-.78	24	.45
Vrij spel	.63	30	.53

Noot. Resultaten zijn significant wanneer $p < .05$.

Discussie

Het huidige onderzoek heeft zich gericht op de taakoriëntatie van peuters met en zonder verlegen gedrag in drie verschillende contexten. Met dit onderzoek kon inzicht verkregen worden in het gedrag van peuters in verschillende situaties op de voorschoolse instelling waar zij naar toe gingen. Tot op heden was dit niet bij een dergelijke jonge leeftijdsgroep onderzocht.

Allereerst is onderzocht of de taakoriëntatie van de volledige onderzoeksgroep, de groep verlegen peuters en de groep niet-verlegen peuters afhankelijk is van de context. De drie onderzochte contexten waren activiteiten waaraan de peuters deelnamen op de voorschoolse instelling, te weten grote kring, kleine kring en vrij spel. Uit eerder onderzoek kwam naar voren dat verlegen kinderen in contexten met veel andere kinderen, zoals het vrij spel en de grote kring, een hoge mate van verlegenheid laten zien (Coplan et al., 2001; Coplan et al., 2004; Spinrad et al., 2004) en een beperkte taakoriëntatie (Coolahan et al., 2000; Domínguez et al., 2011), terwijl deze kinderen in de kleine kring duidelijk minder verlegen gedrag lieten zien (Rimm-Kaufman et al., 2002). Er van uitgaande dat taakoriëntatie samenhangt met de mate van verlegenheid, was het de verwachting dat zij in de kleine kring een hogere mate van taakoriëntatie zouden laten zien. In tegenstelling tot de verwachting bleek taakoriëntatie niet afhankelijk van de context. De peuters uit de volledige onderzoeksgroep, de verlegen peuters en de niet-verlegen peuters lieten geen significante verschillen zien in taakoriëntatie tussen contexten. Wel valt op dat de mate van taakoriëntatie enigszins hoger is in de kleine kring dan in andere contexten voor verlegen peuters, maar niet voor niet-verlegen peuters. Dit resultaat wijst er op dat het mogelijk voor verlegen peuters wel uitmaakt hoeveel kinderen er in een groep zitten maar voor peuters zonder verlegen gedrag niet.

Vervolgens is de taakoriëntatie van de verlegen peuters vergeleken met de taakoriëntatie van niet-verlegen peuters. Er is gekeken of er verschillen waren tussen de taakoriëntatie van beide groepen in het algemeen en specifiek voor de drie verschillende contexten. Eerdere onderzoeken toonden aan dat kinderen met verlegen gedrag een mindere mate van taakoriëntatie lieten zien dan kinderen zonder verlegen gedrag in verschillende contexten (Coolahan et al., 2000; Domínguez et al., 2011). In tegenstelling tot de verwachtingen, kwamen uit de resultaten wederom geen significante verschillen naar voren.

Verskillende verklaringen zijn mogelijk voor de resultaten, die niet significant zijn en niet met de verwachtingen overeenkomen. Zo zijn de verwachtingen gebaseerd op een wat oudere leeftijdsgroep dan de participanten van het huidige onderzoek. Mogelijk ontwikkelen verschillen zich pas op een wat oudere leeftijd. Een andere mogelijke verklaring is dat in de literatuur gebruik is gemaakt van andere observatiemethoden dan in het huidige onderzoek. Wellicht meet de PCBOS (Wijnroks, 2011) niet precies hetzelfde als andere methodes. Wat ook een rol kan spelen is het feit dat de deelnemers aan het huidige onderzoek geen doorsnede zijn van de

gemiddelde peuters die naar voorschoolse instellingen gaan. Elke peuter van wie gegevens zijn gebruikt, was aangemeld bij PeuterPlus! vanwege moeilijkheden die leidsters met hen ondervonden. Dit betekent ook dat de resultaten niet te generaliseren zijn naar alle peuters op voorschoolse instellingen in Nederland.

Een sterke kant van het onderzoek is dat voor het verzamelen van de gegevens gebruik is gemaakt van twee meetmomenten voor elke context, dit geeft een betrouwbaardere weergave van het gedrag van de peuters dan wanneer slechts op één moment geobserveerd zou zijn. Een nadeel van het gebruik van de PCBOS (Wijnroks, 2011) is dat het gedeeltelijk een nieuw ontwikkeld instrument is, waardoor er geen gegevens zijn over de betrouwbaarheid en validiteit van enkele schalen van deze observatiemethode. Uit een Amerikaanse studie bleek wel dat de betrouwbaarheid van het domein taakoriëntatie voldoende was (Vitiello et al., 2011). Ondanks dat de betrouwbaarheid uit Amerikaans onderzoek niet zondermeer gegeneraliseerd mag worden, waren er geen gegevens of omstandigheden bekend voor aannamen dat de betrouwbaarheid in Nederland anders zou zijn.

Een zwakke kant van het huidige onderzoek was dat de onderzoeksgroep klein was, met name het aantal verlegen peuters was erg beperkt. Ten tijde van de onderzoeksopzet was het aantal peuters met verlegen gedrag nog niet bekend. De groep verlegen peuters bleek kleiner te zijn dan vooraf was voorzien. Vanwege de beperkte steekproefgrootte, moeten de resultaten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Voor toekomstig onderzoek is het essentieel dat er gebruik wordt gemaakt van een grotere steekproef, zodat met meer zekerheid conclusies getrokken kunnen worden over taakoriëntatie en verlegenheid bij peuters. Daarnaast is het voor de generalisatie van de uitkomsten ook van belang om onderzoek te doen bij de algemene populatie van peuters en niet alleen peuters te betrekken die aangemeld zijn vanwege opvallendheden op de voorschoolse instelling.

Hoewel de resultaten van het huidige onderzoek erop wijzen dat er geen significante verschillen zijn in de mate van taakoriëntatie van peuters in verschillende contexten en tussen peuters met en zonder verlegen gedrag, moeten deze uitkomsten voorzichtig geïnterpreteerd worden. Uitgebreider onderzoek kan uitwijzen of deze eerste resultaten bevestigd worden voor een grotere groep peuters.

Samenvatting

Het huidige onderzoek richt zich op de taakoriëntatie van peuters met en zonder verlegen gedrag in verschillende contexten. Verwacht wordt dat de taakoriëntatie van de volledige onderzoeksgroep, de groep verlegen peuters en de groep niet-verlegen peuters verschilt tussen contexten en dat de taakoriëntatie verschilt tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag. Door middel van observaties zijn gegevens verzameld van 34 peuters ($M = 41.12$ maanden, $SD = 3.63$ maanden) die op voorschoolse instellingen in Utrecht zaten en in 2011-2012 waren aangemeld bij PeuterPlus! voor extra ondersteuning. Uit de resultaten blijkt dat er geen significante verschillen zijn in de mate van taakoriëntatie tussen contexten, voor de volledige onderzoeksgroep, de verlegen peuters en de niet-verlegen peuters. Ook zijn er geen significante verschillen gevonden in taakoriëntatie tussen peuters met verlegen gedrag en peuters zonder verlegen gedrag. Geconcludeerd kan worden dat er op het gebied van taakoriëntatie geen verschillen lijken te zijn tussen peuters met en zonder verlegen gedrag of in verschillende contexten op voorschoolse instellingen.

Referenties

- Ballespí, S., Jané, C., & Riba, D. (2012). Who should report abnormal behaviour at preschool age? The case of behavioural inhibition. *Child Psychiatry and Human Development, 43*, 48-69. doi: 10.1007/s10578-011-0250-5
- Bayer, J. K., Rapee, R. M., Hiscock, H., Ukoumunne, O. C., Mihalopoulos, C., & Wake, M. (2011). Translational research to prevent internalizing problems early in childhood. *Depression and Anxiety, 28*, 50-57. doi:10.1002/da.20743
- Berkhout, L., Bakkers, H., Hoekman, J., & Goorhuis-Brouwer, S. M. (2012). Observing free play in classrooms with an instrument based on video analysis. *Early Child Development and Care, 1-12*. doi:10.1080/03004430.2012.658385
- Coolahan, K., Fantuzzo, J., Mendez, J., & McDermott, P. (2000). Preschool peer interactions and readiness to learn: relationships between classroom peer play and learning behaviors and conduct. *Journal of Educational Psychology, 92*, 458-465. doi: 10.1037#0022-0663.92.3.458
- Coplan, R. J., & Arbeau, K. A. (2009). Peer interactions and play in early childhood. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 143-161). New York: The Guildford Press.
- Coplan, R. J., & Armer, M. (2007). A “multitude” of solitude: A closer look at social withdrawal and nonsocial play in early childhood. *Child Development Perspectives, 1*, 26-32. doi: 10.1111/j.1750-8606.2007.00006.x
- Coplan, R. J., Gavinski-Molina, M., Lagacé-Séguin, D. G., & Wichmann, C. (2001). When girls versus boys play alone: non-social play and adjustment in kindergarten. *Developmental Psychology, 37*, 464-474. doi: 10.1037//0012-1649.37.4.464
- Coplan, R. J., Prakash, K., O’Neil, K., & Armer, M. (2004). Do you “want” to play? Distinguishing between conflicted shyness and social disinterest in early childhood. *Developmental Psychology, 40*, 244-258. doi: 10.1037/0012-1649.40.2.244
- Domínguez, X., Vitiello, V. E., Fuccillo, J. M., Greenfield, D. B., Bulotsky-Shearer, R. J. (2011). The role of context in preschool learning: A multilevel examination of the contribution of context-specific problem behaviors and classroom process quality to low-income children’s approaches to learning. *Journal of School Psychology, 49*, 175-195. doi: 10.1016/j.jsp.2010.11.002

- Downer, J. T., Booren, L. M., Limab, O. K., Luckner, E., & Pianta, R. C. (2010). The individualized classroom assessment scoring system (inCLASS): Preliminary reliability and validity of a system for observing preschoolers' competence in classroom interactions. *Early Childhood Research Quarterly, 25*, 1-16.
doi:10.1016/j.ecresq.2009.08.004
- Fambonne, E., Wostear, G., Cooper, V., Harrington, R., & Rutter, M. (2001). The Maudsley long-term follow-up of child and adolescent depression. *British Journal of Psychiatry, 179*, 210-217. doi: 10.1192/bjp.179.3.210
- Fantuzzo, J., Bulotsky, R., McDermott, P., Mosca, S., & Lutz, M. N. (2003). A multivariate analysis of emotional and behavioral adjustment and preschool educational outcomes. *School Psychology Review, 32*, 185-203.
- Kagan, J., & Snidman, N. (1999). Early childhood predictors of adult anxiety disorders. *Biological Psychiatry, 46*, 1536-1541. doi:10.1016/S0006-3223(99)00137-7
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and Age-of-Onset Distributions of DSM-IV Disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry, 62*, 593-602.
doi:10.1176/appi.ajp.163.4.716
- Mendez, J. L., Fantuzzo, J., & Cicchetti, D. (2002). Profiles of social competence among low-income African American preschool children. *Child Development, 73*, 1085-1100.
doi:0009-3920/2002/7304-0007
- Nigg, J. T. (2006). Temperament and developmental psychology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 395-422. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01612.x
- Passer, M., Smith, R., Holt, N., Bremner, A., Sutherland, E., & Vliek, M. (2009). *Psychology the science of mind and behaviour*. London: McGraw-Hill Higher Education.
- Pfeifer, M., Goldsmith, H. H., Davidson, R. J. & Rickman, M. (2002). Continuity and change in inhibited and uninhibited children. *Child Development, 73*, 1474-1485.
- Rimm-Kaufman, S. E., Early, D. M., Cox, M. J., Saluja, G., Pianta, R. C., Bradley, R. H., & Payne, C. (2002). Early behavioral attributes and teachers' sensitivity as predictors of competent behavior in the kindergarten classroom. *Applied Developmental Psychology, 23*, 451-470. doi:10.1016/S0193-3973(02)00128-4

- Robinson, C. C., Anderson, G. T., Porter, C. L., Hart, C. H., & Wouden-Miller, M. (2003). Sequential transition patterns of preschoolers' social interactions during child initiated play: Is parallel-aware play a bidirectional bridge to other play states? *Early Childhood Research Quarterly, 18*, 3-21. doi: 10.1016/S0885-2006(03)00003-6
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E. (1998). Temperament. In N. Eisenberg (Vol. Ed.) & W. Damon & R. M. Lerner (Series Eds.), *Handbook of child psychology: Vol 3. Social, emotional, and personality development* (6th ed., pp. 105-176). New York: Wiley.
- Rubin, K. H., Bukowski, W., & Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In W. Damon, R. M. Lerner, & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* (6th ed., pp. 571-645). New York: Wiley.
- Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Hastings. (2002). Stability and social-behavioral consequences of toddlers inhibited temperament and parenting behaviors. *Child Development, 73*, 483-495. doi: 0009-3920/2002/7302-0010
- Schwartz, C. E., Wright, C. I., Shin, L. M., Kagan, J., & Rauch, S. L. (2003). Inhibited and uninhibited children "grown up": Adult amygdalar response to novelty. *Science, 300*, 1952-1953. doi: 10.1126/science.1083703
- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Harris, E., Hanish, L., Fabes, R. A., Kupanoff, K., ... Holmes, J. (2004). The relation of children's everyday non-social peer play behaviour to their emotionality, regulation, and social functioning. *Developmental Psychology, 40*, 67-80. doi: 10.1037/0012-1649.40.1.67
- Wijnroks, L. (2011). *Preschool classroom behavioral observation system (PCBOS). Observatiesysteem voor het beoordelen van het gedrag, zelfregulatie en taalontwikkeling van peuters in klassensituaties. Voorlopige handleiding*. Universiteit Utrecht: Utrecht.
- Williams, L. R., et al. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 1063-1074. doi 10.1007/s10802-009-9331-3

Zoccolillo, M., & Pagani, L. (2001). Prevalence of psychiatric diagnoses and the role of perceived impairment: Findings from an adolescent community sample. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 451-461. doi: 10.1111/1469-7610.00739